

**Олександр Володимирович
ДЛУГОПОЛЬСЬКИЙ**

До 50-річчя

*Тернопільського національного
економічного університету*

**СУСПІЛЬНИЙ СЕКТОР
ЕКОНОМІКИ
І ПУБЛІЧНІ ФІНАНСИ
В ЕПОХУ
ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ**

Монографія

**TNEU
Тернопіль
2011**

УДК 334.012.44

ББК 65.01

Д 51

Длугопольський О. В. Суспільний сектор економіки і публічні фінанси в епоху глобальних трансформацій : моногр. – Тернопіль : Екон. думка ТНЕУ, 2011. – 632 с.

У монографії досліджено сучасні тенденції розвитку суспільного сектору економіки та публічних фінансів, зокрема, розглянуто теоретико-концептуальні засади функціонування суспільного сектору економіки, механізм забезпечення суспільними благами, проблематику суспільного вибору та публічних фінансів, інституційні зміни в суспільному секторі економіки та публічних фінансів за умов глобалізації.

Для науковців, працівників органів державної влади, викладачів, аспірантів, студентів економічних спеціальностей та усіх, хто цікавиться проблемами розвитку суспільного сектору економіки в глобальних координатах.

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Тернопільського національного економічного університету
Протокол № 4 від 23 лютого 2011 р.*

Рецензенти: *Л. І. Дмитриченко* – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економічної теорії Донецького національного університету;

О. І. Кулинич – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри державного управління та місцевого самоврядування Хмельницького університету управління та права;

І. Й. Малий – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри макроекономіки та державного управління Київського національного економічного університету ім. В. Гетьмана;

М. І. Рудакевич – доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри державного управління і економіки Тернопільського національного технічного університету ім. І. Пулюя.

ISBN 978-966-654-281-9

© О. В. Длугопольський

© ВПЦ «Економічна думка ТНЕУ», 2011

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	5
------------------------	---

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СУСПІЛЬНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ ЗА УМОВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	8
---	---

1.1. Гносеологічні основи розвитку суспільного сектору економіки в епоху глобальних змін.	8
1.2. Концепції функціонування суспільного сектору економіки за умов глобальних трансформацій.	35
1.3. Ефективність функціонування суспільного сектору економіки в глобальних координатах.	63
1.4. Природний монополізм і суспільний сектор економіки.	79

РОЗДІЛ 2. МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУСПІЛЬНИМИ БЛАГАМИ В ГЛОБАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ	101
---	-----

2.1. Теоретична топографія суспільних благ.	101
2.2. Трансформація механізмів надання суспільних благ у ХХІ ст.	124
2.2.1. Механізми фінансування охорони здоров'я як глобального суспільного блага.	139
2.2.2. Механізми фінансування екологічного захисту: національні та глобальні проблеми.	158
2.2.3. Механізми фінансування національної безпеки та оборони: зміна орієнтирів.	176
2.2.4. Механізми фінансування освіти і науки в контексті формування «суспільства знань».....	193
2.2.5. Механізми фінансування соціального захисту населення: від «держави добробуту» до «держави можливостей».	217

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМАТИКА СУСПІЛЬНОГО ВИБОРУ ЗА УМОВ ГЛОБАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ	248
--	-----

3.1. Вектори зміни суспільного вибору в глобальній економіці.	248
3.2. Проблема «розрідження демократії» при ухваленні політико-економічних рішень.	281
3.3. Глобалізаційні детермінанти реалізації публічної політики.	302
3.4. Глобальне управління та інформатизація уряду.	326

РОЗДІЛ 4. ПУБЛІЧНІ ФІНАНСИ У ГЛОБАЛЬНОМУ ВИМІРІ.	352
4.1. Зміна ролі публічних фінансів за умов глобальних трансформацій.....	352
4.2. Проблеми трансформації податкових систем за умов відкритої економіки: вплив підвищення факторної мобільності та інформаційної революції на розподіл податкового тягаря.	375
4.3. «Пенсійна криза» та пенсійні реформи: міжнародні зіставлення і реалії України.	406
4.4. Державно-приватне партнерство як механізм протидії кризі публічних фінансів: уроки для України.....	432
РОЗДІЛ 5. ІНСТИТУЦІЙНІ ЗМІНИ В СУСПІЛЬНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ ТА ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСАХ У ХХІ СТ.	462
5.1. Корупція як «інституційна пастка» економіки суспільного сектору.	462
5.2. Вплив лобізму на функціонування суспільного сектору економіки та публічні фінанси.	489
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	509
ЛІТЕРАТУРА.	515
ДОДАТКИ.	575

ПЕРЕДМОВА

Сучасні інтеграційні процеси, властиві як розвинутим країнам світу, так і країнам, що розвиваються, зумовлюють чимало проблемних питань, пов'язаних із втратою національними державами частини свого суверенітету, делегуванням повноважень щодо забезпечення суспільними благами на вищі та нижчі рівні управління, загостренням кризи публічних фінансів у контексті функціонування держави загального благоденства, модернізацією теорії суспільного вибору за умов глобальних трансформацій тощо. Переважна більшість дискусійних аспектів у розвитку глобалізації виникає щодо нових «правил гри» для інститутів суспільного сектору економіки, який найбільш гостро «відчуває» кардинальні зміни у критеріях ефективності функціонування економіки, питаннях розв'язання проблем соціальної справедливості та дотримання принципу Парето-оптимуму в перерозподільчих процесах, орієнтирах суспільного вибору, зважаючи на появу нових «акторів» у політико-економічній моделі забезпечення суспільними благами.

Чимало викликів, які постали перед глобальною економікою та окремими країнами світу наприкінці XX – початку XXI ст. (наприклад, продовольча, сировинна, екологічна, пенсійна кризи), іманентно пов'язані з функціонуванням публічних фінансів і потребують активної участі інститутів суспільного сектору в оперативному реагуванні на їхні негативні прояви. Особливо актуальною вбачається сьогодні координація механізмів локального, національного та глобального управління щодо забезпечення суспільними благами та зменшення деструктивного впливу так званих «антиблаг» у контексті досягнення Цілей розвитку тисячоліття (*Millennium Development Goals*). На теренах України чимало глобальних проблем набувають більш загрозливих форм, зважаючи на «вкорінені» в інститутах вітчизняного суспільного сектору економіки бюрократизм, корупцію, стимули для «безквиткового проїзду» (*free-rider problem*), а також нерозвиненість елементів громадянського суспільства.

З огляду на вищезазначене для ґрунтовного дослідження була обрана актуальна тема зміни ролі суспільного сектору та модернізації публічних фінансів під впливом глобальних трансформацій. Структура монографії розкриває авторський погляд на проблему функціонування суспільного сектору та публічних фінансів у XXI ст. і охоплює не лише теоретико-методологічні, а й прикладні аспекти їхнього розвитку.

У першому розділі «Теоретико-концептуальні засади функціонування суспільного сектору економіки за умов глобалізації» розкриваються гносеологічні аспекти розвитку суспільного сектору економіки, аналізуються базові концепції його функціонування за умов глобалізаційних перетворень, оцінюються критерії ефективності складових суспільного сектору та з'ясовується місце природного монополізму в суспільному секторі економіки. Другий розділ «Механізм забезпечення суспільними благами в глобальній економіці» присвячений дослідженню ролі держави в процесі забезпечення суспільними благами та аналізу напрямків трансформації механізмів їхнього надання за окремими видами суспільних благ. У третьому розділі «Проблематика суспільного вибору за умов глобальної інтеграції» аналізуються вектори зміни суспільного вибору в глобальній економіці, глобалізаційні детермінанти реалізації публічної політики та оцінюється роль інформатизації уряду в контексті розвитку суспільного сектору економіки. Четвертий розділ «Публічні фінанси у глобальному вимірі» апелює до зміни ролі публічних фінансів за умов глобальної трансформації, проблем модернізації податкових систем, бюджетно-дистрибутивної політики в контексті «пенсійної кризи», а також запровадження механізмів державно-приватного партнерства. П'ятий розділ «Інституційні зміни в суспільному секторі економіки та публічних фінансах у XXI ст.» присвячений аналізу корупції та лобізму в аспекті їхнього впливу на ефективність функціонування суспільного сектору економіки та публічні фінанси.

Основні результати дослідження неодноразово обговорювались на міжнародних (зокрема, у Коледжі Лондонського університету та Університеті м. Лідс – Великобританія; Університетах Г. Марконі та «Ла Сапієнца» – м. Рим, Італія; Університеті Г. Гейне – м. Дюссельдорф, Німеччина; Московському державному університеті – Росія) та вітчизняних (зокрема, у Тернопільському національному економічному університеті; Львівському національному університеті ім. І. Франка; Хмельницькому економічному університеті; Київському національному економічному університеті ім. В. Гетьмана; Національному університеті ДПСУ; Дніпропетровському університеті економіки та права; Донецькому національному університеті) наукових конференціях, отримали схвальні відгуки від провідних фахівців з цієї проблематики, за що автор висловлює всім свою щирю вдячність.

Окремі слова подяки автор висловлює ректору ТНЕУ, зав. кафедри міжнародних фінансів, д. е. н., проф. *С. І. Юрію*, зав. кафедри міжнародної економіки, д. е. н., проф. *Є. В. Савельєву*, зав. кафедри економіки підприємств і корпорацій, д. е. н., проф. *В. І. Гринчуцькому* та зав. кафедри економічної теорії, д. е. н., проф. *В. В. Козюку*, без постійної підтримки та слухних порад яких це дослідження могло б і не відбутись. Автор вдячний викладачам кафедр економічної теорії та державного і муніципального управління ТНЕУ, спілкування з якими допомагало знаходити відповіді на багато дискусійних питань з обраної теми.

Автор вдячний також д. е. н., проф., зав. кафедри економічної теорії Донецького національного університету *Л. І. Дмитриченко*, д. е. н., проф., зав. кафедри державного управління та місцевого самоврядування Хмельницького університету управління та права *О. І. Кулиничу*, д. е. н., проф., зав. кафедри макроекономіки та державного управління Київського національного економічного університету ім. В. Гетьмана *І. Й. Малому*, д. держ. упр., проф., зав. кафедри державного управління та економіки Тернопільського національного технічного університету ім. І. Пулюя *М. І. Рудакевич* за ґрунтовну рецензію монографічного дослідження.